

l'article

ITINERARI PEL FANTASY

De Tolkien a Rowling, passant per Carranza i Gallego.

De tots els gèneres narratius que poden agradar als joves, n'hi ha un que gaudeix d'un poder d'atracció especial durant el final de la infantesa i l'inici de l'adolescència. Aquest gènere narratiu és la literatura fantàstica o, com l'anomenen en llengua anglesa, el *fantasy*.

La literatura fantàstica té tants adeptes perquè no exigeix cap prèvia al lector que no sigui el desig de somiar despert. Aquesta afirmació pot fer pensar que el *fantasy* i la novel·la històrica són incompatibles. És exactament el contrari. És molt possible que primer es passi per la fantasia per poder entendre millor la història. De fet, les millors novel·les fantàstiques sempre es basen en models històrics pel que toca a personatges o societats, i fins i tot arguments.

C.S. Lewis

De *Les cròniques de Nàrnia* de C.S. Lewis, recomanem la quarta novel·la, *El príncep de Caspian*, que reprèn les aventures dels protagonistes de la segona –*El lleó, la bruixa i l'armari*–, uns segles després. Però qualsevol volum de l'heptalogia és recomanable. Tant les obres de Lewis com les del seu amic Tolkien són autèntiques *summes*, capaces de crear geografies, històries i prehistòries imaginades. Aquesta característica les acosta a la novel·la històrica.

A la quarta novel·la de Lewis, quan els germans protagonistes tornen a Nàrnia després d'haver passat un any a Londres, triguen un temps a adonar-se que a Nàrnia han passat segles des de la seva anterior visita. Aquest fet parahistòric no apareix a les altres novel·les seleccionades. Els animals parlants han estat derrotats per uns éssers humans. La quarta novel·la, com la primera, planteja una guerra d'alliberament. Reivindica la convivència pacífica de totes les espècies en una època en què el nazisme volia imposar la segregació i l'etnocidi. Aquest plantejament confereix més profunditat i compromís al text del que aparentment té pel seu to, més infantil que el de Tolkien (*El Senyor dels Anells*).

Tolkien i Lewis versus Rowling

Dins del *fantasy* podem distingir dos tipus d'obres: les que ens presenten mons completament inventats, i les que fan operar la màgia en el món quotidià. *El Senyor dels Anells* s'adscriu al primer, mentre que *Les cròniques de Nàrnia* es troba entre les dues categories.

L'escriptora catalana Teresa Duran ha afirmat que *Harry Potter* és Enid Blyton més Tolkien. És a dir, literatura juvenil detectivesca i de grup més literatura fantàstica. Algunes de les millors idees de la saga tenen el seu origen en una escriptora que va seguir els plantejaments mítics de Tolkien: Ursula K. Le Guin i el seu cicle dels llibres de Terramar, potser el millor dins del gènere fantàstic de la segona meitat del segle XX.

Rowling combina amb eficàcia uns elements preexistents, però no inventa res, només ho situa en l'esquema de la novel·la de misteri i l'argument detectivesc: aquesta és la seva troballa important. El seu mèrit és que les solucions de la trama sempre passen per la literatura fantàstica. En aquest sentit, Rowling adopta una forma literària molt moderna; Tolkien, no. Potser per això, Rowling li ha robat els lectors injustament. En canvi, C.S. Lewis es manté, fins i tot creix. Tot i que les novel·les "narnianes" adopten la forma de literatura de cavalleries, tenen la transparència de la literatura infantil.

Ara bé, Tolkien i Lewis ens parlen de guerres massives. L'ambient de la Segona Guerra Mundial és molt present en les seves obres. És el handicap principal per la seva vigència. Són novel·les bèl·liques. Les de *Harry Potter*, no. D'altra banda *El Senyor dels Anells* i *Les cròniques de Nàrnia* tenen més profunditat que *Harry Potter*, perquè parteixen d'un plantejament més èpic, menys detectivesc.

Maite Carranza

La trilogia de *La guerra de les bruixes*, de Maite Carranza, s'aparta de les tres obres britàniques analitzades. Carranza ha estat una de les poques escriptores capaces de captar la fórmula de la reeixida escriptora britànica i fer-la seva sense copiar-la, però assumint la seva dinàmica creativa. L'autora fa novel·la de misteri i aventura, protagonitzada per bruixes del segle XXI.

El clan de la lloba, el primer títol de la trilogia, parteix de la guerra màgica entre les bruixes bones –les Omar– i les bruixes dolentes –les Odish. La contesa que estableixen beu de les fonts de la literatura de terror i situa l'acció en escenaris reals –Aragó i Sicília. A més, l'autora també sap retratar amb intensitat les ansietats i els complexos de l'adolescència.

Una trajectòria d'aprenentatge lector per a adolescents podria passar segurament per la literatura fantàstica, del *fantasy* a la ciència-ficció, de la ciència-ficció a la divulgació científica, d'aquí a la divulgació històrica i d'aquesta a la novel·la històrica. Aquests gèneres, que tenen bons autors en el nostre context cultural, permetrien al formador de lectors establir una gradació amb facilitat.

Resum de l'article *Itinerario por el fantasy. De Tolkien a Rowling, pasando por Carranza y Gallego*, a *CLIJ*, núm. 224. Març 2009.

Josep Francesc Delgado. És professor, escriptor i editor.